

T.B.M.M.
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ
Grup Başkanlığı

Sayı : 12848
Tarih : 18.05.2021

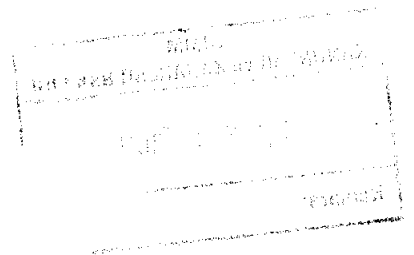
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Hayvanları Koruma Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifim gerekçesi ile birlikte ekte sunulmuştur.

Gereğini saygılarımla arz ederim. 18/05/2021

Murat ÇEPNİ
İzmir Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI	
Tali Komisyon	- İlgisleri - Tarım, Orman ve Köylükleri
Esas Komisyon	Genel
Tarih :	20 Mayıs 2021
Esas No:	2/3618

TBMM
KANUNLAR ve KARARLAR BŞK.LİĞİ
18 Mayıs 2021
Numara:

TBMM
GENEL BAŞKANLIK
18 Mayıs 2021
817975
EĞİTİM, KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

GENEL GEREKÇE

Dünyanın pek çok ülkesinde; balık, kedi, köpek, kemirgenler (çoğunlukla fare, sıçan, hamster, tavşan), kanatlılar, tek tırnaklılar (at, eşek, katır), ruminantlar, deniz memelileri, insan-dışı primatlar özellikle kozmetik ve ilaç sektörlerinde, tıbbi araştırmalarda deney hayvanı olarak kullanılmaktadır. Her yıl 100 milyondan fazla hayvan bu deneylerde işkence görmekte ve ölmektedir. Türkiye'de 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunun 9.Maddesi ile bilimsel araştırmalar için hayvan deneylerine izin verilmektedir. Deneylerde kullanılan hayvanların, kayıtlı deney hayvanı üreticisinden alınması ve deneysel çalışma yapmak isteyen kuruluşların çalışma izni almak şartı bulunmaktadır. Deneysel ve Diğer Bilimsel Amaçlar İçin Kullanılan Hayvanların Refah ve Korunmasına Dair Yönetmeliğin 18.Maddesinde; kedi, köpek ve benzeri evcil türlerden başıboş ve yırtıcı olanları prosedürlerde kullanılamaz denmesine karşın, hayvanların sağlık ve refahı ile ilgili çalışmalara önemli bir ihtiyaç olması veya çevre, insan ve hayvan sağlığına karşı ciddi bir tehlike olması ve prosedürün amacının ancak başıboş veya yırtıcı hayvan kullanılarak gerçekleştirilebileceğine dair bilimsel gerekçe olması istisnaları getirilmiştir. Bu nedenle, belediyelerin korumasında olan ve sokaklarda başıboş yaşayan hayvanlar da deney hayvanı olarak kullanılabilir. Hayvan Deneyleri Etik Kurullarının Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmeliğin 11. Maddesinde de Kedi, köpek gibi evcil türlerin sokakta başıboş olanların aynı gerekçe ile deneylerde kullanılabilirliğini belirtmektedir.

Ekolojik dengesi içerisinde çok önemli bir yere sahip olan hayvanlar da insanlar gibi duyguları ve sinir sistemleri olan, psikolojik ve fizyolojik acı duyarlılığına sahip canlılardır. Deneylerde hayvanların ölçsüz bir şekilde kullanılması ve eziyet verici yöntemlere başvurulması, toplumda konuya ilişkin duyarlılığın arttırmış, kamuoyu baskıları ile hayvan deneylerinde uyulması gerekli etik ilke ve standartların getirilmesi amacıyla ulusal ve uluslararası düzenlemeler yapılmıştır. Türkiye'de Hayvan Deneylerinin Etik Kurullarının Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik 15 Şubat 2014 tarihinde yürürlüğe girmiş ve bu yönetmelik kapsamında Hayvan Deneyleri Merkezi Etik Kurulu (HADMEK) kurulmuştur. Etik kurul izni olmadan hayvanlar üzerinde deney yapmak yasak olmasına karşın; bu konudaki denetim eksikliği nedeniyle hayvanlar üzerinden izin alınmadan, geliş güzel bir şekilde yetkisiz kurumlarda, her türlü deney yapılmaktadır. Bazı kaynaklara göre, Türkiye'de 119 adet deney merkezi bulunmaktadır. Bu merkezler, çalışma izni alırken deneylerde kullanacakları türleri belirterek, bu türlerin bakım ve barınmasına uygun ortamı da sağlamak zorundadırlar. HADMEK'in 2018 - 2020 Yılları Hayvan Deneyleri Merkezi Etik Kurulu Faaliyet Raporuna göre 2018 yılında 236297, 2019 yılında 213641 ve 2020 yılında 209212 hayvan deneylerde kullanılmıştır.

Yıllar boyunca; hayvan haklarının korunması için uluslararası kuruluşlar birçok çalışmalar yapılmıştır. Hayvan hakları konusunda uluslararası düzeydeki en önemli metin, Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi'dir. Beyanname 15 Ekim 1978 tarihinde Paris'teki Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) Merkezi'nde ilan edilmiştir. Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi, yaşayan bütün canlıların doğal haklara sahip olduğunu, insanların hayvanlara saygı gösterilmesinin, bir insanın bir diğerine gösterdiği saygıdan ayrı tutulamayacağını, tüm hayvanların aynı var olma haklarına sahip olduklarını, hiçbir hayvanın kötü muamele veya zulme maruz kalamayacağını belirtmiştir. Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesine göre; hayvanlar üzerine yapılan fiziksel ya da psikolojik acı çekmeye sebep olan deneyler hayvanların haklarının ihlalidir.

2000 yılında, Dünya Hayvanları Koruma Derneği; hayvanların duyarlı olduğunu kabul etmek, zulmü önlemek, acıyı azaltmak ve çiftlik hayvanlarının, evcil hayvanların, bilimsel araştırmalarda kullanılan hayvanların, yük amaçlı kullanılan hayvanların, rekreasyondaki hayvanların vb. refahına ilişkin standartları teşvik etmek için önerilen bir hükümetler arası taslak antlaşma olan Evrensel Hayvan Refahı Bildirgesini yayınlamıştır. Birleşmiş Milletlere üye ülkelerden 2,5 milyondan fazla kişi bu bildirgeyi desteklemiştir.

Canlı hayvanlar üzerinde deney yapmanın etik olmadığı tün dünya tarafından kabul edilmekte ve hayvan hakları açısından işin ahlaki boyutu ve bilimsel yönü tartışılmaktadır. Deneylerde kullanılan hayvanların beden bütünlüklerini bozmak, vücutlarına müdahalelerde bulunmak, fiziksel ve psikolojik acı çektirmek, amaç ne olursa olsun ahlaken yanlıştır. Hayvan deneylerine karşıtlığın nedeni olan bilimsel yönden itirazın temeli, hayvan deneylerinden elde edilen sonuçların türler arası biyolojik ve fizyolojik farklılıklar nedeniyle insana uyarlanamaması ve yanlış sonuçlar doğurarak insan sağlığını olumsuz yönde etkilediğine dair görüşlerdir. Amerikan Gıda ve İlaç Dairesi'nin (FDA) 2004 yılında yayınlanan raporunda, hayvan deneylerinden geçen 10 ilahtan 9'unun insanlar için tehlikeli veya faydasız olduğunun açıklanmıştır. Hayvanları kullanarak yapılan AIDS araştırmalarına harcanan milyarlarca doların AIDS'li insanlara çok az yararı olmuştur. AIDS üzerinde araştırmalar yapan Dr. Dani Bolognesi'ye göre; hiçbir hayvan model hiv-1 enfeksiyonunu ve insanlardaki hastalığı güvenilir bir şekilde tekrarlamamıştır ve hayvan modellerde deneysel aşı araştırmaları tamamen farklı sonuçlar vermiştir. 1963 yılında çeşitli araştırmalar akciğer kanseriyle sigara içmek arasında güçlü bir korelasyon olduğu kanıtlamış ama sigara yoluyla akciğer kanserine yakalanan bir hayvan model yaratmaya yönelik çabaların neredeyse tamamı başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Yani hayvan araştırmaları bilimsel bir amaca değil, ekonomik ve politik bir amaca hizmet etmektedir. Asbestin insanlarda kansere neden olduğu belli olmuştur ama hayvan deneyleri asbestin tehlikelerini doğrulamadığından ABD'de asbest kullanımı yıllar boyu kurala bağlanmamıştır. İnsanları, hayvanlardan ayıran önemli genetik, moleküler ve bağışıklık sistemi farkları nedeniyle; maymunların kullanıldığı çocuk felci deneyleri hatalı bir şekilde virüsün sadece sinir sistemini etkilediğine işaret etmiş ve bu hata çocuk felci aşısının bulunmasını geciktirmiştir. İnsan hücre kültürlerinde yapılan araştırmalar sonucunda çocuk felci virüsünün nöral olmayan dokuyu enfekte ettiği ve orada çoğaldığı görülmüştür. Benzer şekilde tıkanan arterlerin yerine insanın kendi damarlarının kullanımı, köpeklerle yapılan hayvan deneyleri damarların kullanılamayacağını gösterdiği için gecikmiştir. Bunlar gibi yüzlerce örnek, insanlar ile hayvanlar arasındaki biyolojik farklılıklar nedeniyle hayvan deneylerinden çıkan sonuçların uygulamada sorunlu olduğunu ortaya koymaktadır.

1970 yılından itibaren deneylerde hayvanları kullanmak yerine, hücre ve doku kültürleri, tahlil metotları, video kullanımı, bilgisayar metotları ve yapay modellerin kullanımı, tek hücreli organizmaların kullanımı, in-vitro teknikler, çip organlar, maket manken ve modeller, mikroorganizmalar, 2 ve 3 boyutlu hücre kültürü ve epidemiyolojik çalışmalar alternatif yöntemler olarak kullanılabilmektedir. Günümüz teknolojisinde laboratuvarlarda kök hücrelerden insan beyin dokusu dahi elde edilmektedir. Uygulanan bu yöntemler sayesinde, tıp alanında bile, hayvanlar üzerinde deney yapmadan daha güvenilir sonuçları olan bilimsel araştırmaların yapılabileceğini göstermektedir.

Avrupa'da birçok araştırma kurumlarında, laboratuvarlarda hayvanlar üzerindeki testler azaltılmış ya da kaldırılmıştır. Avrupa Birliği, Mart 2013 yılından itibaren hayvanlar üzerinde test edilen kozmetik ürünlerin Avrupa'da satışını yasaklamıştır. Bu yasak, her yıl on binlerce hayvanın deneylerde acı çekmesinin ve ölmesinin önüne geçmesi açısından önemli bir adım olmuştur. AB Direktifi ile tüm AB üye ülkelerde uzun zamandır geçerli olan kozmetik ürün ve bileşenlerinin hayvanlar üzerinde test edilmesiyle ilgili yasak, Türkiye'de 2015 yılında yürürlüğe girmiştir. Kozmetik ürünler, eskiden olduğu gibi tavşan, fare, kobay gibi hayvanlar

yerine alternatif yöntemlerle test edilmekte ve bu test yöntemleri tüm dünyada güvenilir olarak kabul edilmektedir.

Mevcut düzenlemelerin, hayvanları korumaya yönelik ana hatları oluşturmuş olmasına karşın, hayvanların deneylerde kullanılması yeterli korumayı sağlayamadığını göstermektedir. Evrensel Hayvan Hakları Beyannamesi de dikkate alınarak, hayvanların hayatlarının da insan hayatı kadar değerli olduğu, acı çektikleri, deneylerde binlercesinin öldüğü, binlercesinin vücut bütünlüğünün bozulduğu göz önüne alınmalı, deneylerde günümüz teknolojisinden yararlanılmalı ve alternatif yöntemler kullanılmalıdır. Hayvanlar üzerinde deney yapmak kesin olarak yasaklanmalı ve 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nda değişiklik yapılmalıdır.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1- Bu madde ile farklı sektörlerdeki kurum ve kuruluşlarda, hayvanlar üzerinde yapılan deneylerin yasaklanması, hayvanların acı ve işkence çekmesinin engellenmesi ve hayvanların vücut bütünlüğünün ve hayatlarının korunması amaçlanmaktadır.

MADDE 2- Hayvanlar, insanlar gibi psikolojik ve fizyolojik acı duyarlılığına sahip canlılardır. Canlı hayvanlar üzerinde deney yapmanın etik ve bilimsel olmadığı tün dünya tarafından kabul edilmektedir. Deneylerde kullanılan hayvanların beden bütünlüklerini bozmak, vücutlarına müdahalelerde bulunmak, fiziksel ve psikolojik acı çektirmek, amaç ne olursa olsun ahlaken yanlıştır ve hayvan hakkı ihlalidir. 1970 yılından itibaren deneylerde hayvanları kullanmak yerine, hücre ve doku kültürleri, tahlil metotları, video kullanımı, bilgisayar metotları ve yapay modellerin kullanımı, tek hücreli organizmaların kullanımı, in-vitro teknikler, çip organlar, maket manken ve modeller, mikroorganizmalar, 2 ve 3 boyutlu hücre kültürü ve epidemiyolojik çalışmalar alternatif yöntemler olarak kullanılabilir. Evrensel Hayvan Hakları Beyannamesi de dikkate alınarak, hayvanların hayatlarının da insan hayatı kadar değerli olduğu, acı çektikleri, deneylerde binlercesinin öldüğü, binlercesinin vücut bütünlüğünün bozulduğu göz önüne alınmalı, deneylerde ve alternatif yöntemler kullanılmalı ve hayvanlar üzerinde deney yapmak kesin olarak yasaklanmalıdır.

MADDE 3- Alternatif yöntemlerle deneyler yapılması gerektiğinden deneylerde hayvanların kullanılması, deney hayvanların ithalatı ve ihracatı yasaklanmalıdır.

MADDE 4- 5199 sayılı Kanun'da hayvanlar üzerinde deney yapılması, deney hayvanlarının ithalatı ve ihracatı yasaklandığından, bu yasağa aykırı uygulamada bulunan kurum ve kuruluşlara hukuki yaptırım uygulanmasını amaçlamaktadır.

MADDE 5- Yürürlük maddesidir.

MADDE 6- Yürütme maddesidir.

HAYVANLARI KORUMA KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN KANUN TEKLİFİ

MADDE 1- 24/6/2004 tarihli ve 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanununun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (I) ve (m) bendleri yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 2- 5199 sayılı Kanunun 9 uncu maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Deney yasağı

MADDE 9- Hayvanlar, tıbbî ya da bilimsel amaçlar dâhil olmak üzere, herhangi bir gerekçeyle teşhis, tedavi ve deneylerde kullanılamazlar.”

MADDE 3- 5199 sayılı Kanunun 10 uncu maddesinin yedinci fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 4- 5199 sayılı Kanunun 28 inci maddesinin birinci fıkrasının (f) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“f) 9 uncu maddede belirlenen deney yasağına aykırı davrananlara, hayvan başına elli bin Türk lirası idari para cezası.”

MADDE 5- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 6- Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.